

Zdeněk Svěrák a kolegové

PŮLSTOLETÍ S CIMRMANEM

Legendární divadlo z odvrácené strany

• PASEKA •

*Báseň
vyjadřující
Cimrmanův
celoživotní pocit
nedocenění
se stala
nedílnou
součástí všech
našich vernisáží,
odhalování
pamětních desek
a pojmenovávání
ulic.*

JÁRA CIMRMAN NEPOZVANÝ

Jako má meloun uvnitř sladkou dužinu
má český národ uměleckou družinu
Každoročně o Vánocích bez zloby a falše
scházejí se kumštýřové v bytě Mistra Alše

Pěkně vítám, Ženíšku v zasněženém kožíšku
Co jsi dostal k Ježíšku?
Á, přišel pan Mařák!
Co budou pít? Svařák?
A vy, pane Slavíčku?
Já bych si dal kávičku
Zvoní zvonek, Mistře Alši
Přicházejí zřejmě další

To je sochař Láďa Šaloun!
Už jsi otesal ten valoun?
Ano, byl to děsný kus
bude z toho asi Hus
Kdo to buchá? To je Mucha!
A v podpaždí nese si
srolovanou secesi
Chittussi! I ty tu jsi?
A ten s pentlí u krku
to je Joža Úprků

Pijou mistři na své zdraví
šampaňské a to je baví
Kdo stojí venku, i když mráz tam zebe?
Koho to nevzali mezi sebe?
Sníh padá z noční oblohy jak mana
na tenký zimmík Járy Cimrmana

Milý Láďo!

Podle Cimrmanovy hry České nebe to vypadá, že Komenský obstarává pro praotce Čecha všechny knížky, které dole vyjdou. Jestli v české nebeské komisi tato praxe trvá, mohl by ses přes toho pohana dostat i k výtisku knižní novinky Půlstoletí s Cimrmanem. To mě vedlo k myšlence napsat Ti do ní zprávu, jak se našemu divadlu vede bez Tebe.

Už je to šest let, co jsme se v kladenské nemocnici naposledy viděli. Na posteli, u které seděli oba Tví synové a obě Tvé dcery, jsi mě ujistil, že doba, po kterou za Tebe musím hrát všechna představení, brzy skončí, a viděls to tak, že mě po deseti dnech vystřídáš.

Vypadal jsi bídně, ale velice se mi chtělo tomu věřit. Mnohokrát jsem viděl, jak hraješ a bavíš publikum, i když je Ti zle. Prozradím Ti, co jsme před Tebou tajili. V poslední době se několikrát stalo, že mi kluci z divadla během představení volali domů, protože nebylo jisté, že po semináři budeš mít dost sil, abys po přestávce nastoupil do hry. Vyzrazil jsem to jistit. Jednou jsem se dokonce už převlékl do kostýmu vechtra Hájka a čekal ukryt v zákulisí, abych byl po ruce. Ale Tys vždycky dohrál.

Po týdnu mě brzy ráno, ještě za tmy, ve zlínském hotelu probudil telefon zprávou, že už mě nikdy nevystřídáš.

Divadlo Járy Cimrmana, pro které jsme spolu čtyřicet let psali, se tak octlo bez svého režiséra, autora a kmenového herce.

Stáli jsme před otázkou, jestli to není jeho přirozený konec. A usoudili jsme, že se pokusíme ho oddálit. Důvodem toho rozhodnutí nebyla obživa, a jestli byla, pak ne hlavním. Nedokázali jsme se smířit s představou, že se jako smutní pozůstalí rozejdeme a přestaneme dělat, co milujeme a co má tolik věrných diváků. A s pomyšlením, že těch patnáct komedií, které jsme spolu přivedli na svět a které nikdo nezahraje tak jako my, přestane žít. To bych Tě nesměl znát, abych nevěděl, že kdybys odešel dřív já, uvažoval bys podobně.

Také bys nedokázal rozpustit tu sehranou a jinde nevidanou posádku, která slouží na této divadelní lodi. Naše dávná zásada hledat nové herce mezi kulisáky a nechat je působit v obou profesích vytvořila v divadle atmosféru, kterou bys jinde těžko hledal. Ti kluci jsou jeden večer dělnická třída a druhý večer umělci. A umělectví jim přitom nevlze do hlavy. Takový Marek Šimon přijde do práce a já se ho zeptám: Můžu ti dneska říkat kolego? A on odpoví: Dneska ne, dneska jsem lopata.

A měli jsme také pravdu v tom, že ochotníci se chovají na jevišti ochotnický často jen proto, že jim není dopřáno víc repríz než čtyři pět. Má-li neškolený člověk trochu hereckého talentu, pak se po padesáté repríze uvolní a my se nestačíme divit, jak je přirozený a dobrý.

A tohle všechno přišlo ke cti, když jsi odešel a my jsme se najednou stali mužstvem v oslabení. A jako by to nestačilo, sotva jsme se vzpamatovali z Tvé absence,

*Dirigent
Pavel
Vondruška
při zkoušce*

nejvyšší sudí nám vyloučil ze hry až do konce zápasu další dva hráče: Pavla Vondrušku (5. 2. 2011) a dva roky nato Honzu Kašpara (11. 6. 2013).

Nevím, s jakou legendou Pavel k vám nahoru přišel, víš, jak velký to byl fabulátor, ale pravda je, že nás opouštěl postupně. Vyhasínala mu chudákovi paměť, takže se vzdával jedné role po druhé, až přestal hrát docela. Ale dál působil jako průvodce cizinců po budově Stavovského divadla. Vzpomínáš? Náhodou jsme spolu byli

svědky úžasu turistů, kteří netušili, že ten přihrbený človíček v laciném, obnošeném sáčku, který je vodí po legendárním divadle, kde Mozart uvedl Dona Juana, tu působí i jako dirigent. Vrcholem Vondruškových prohlídek byl okamžik, kdy tento průvodce usedl ke klavíru a vystříhl ve správném svižném tempu Turecký pochod.

Pavel před jednou takovou prohlídkou hledal ztracené klíče a zřítil se do orchestřiště. Tam, pod jevištěm, kde léta mával taktovkou, ho našli a převezli do nemoc-

*Kulisák, pak
jevištní mistr
a nakonec herec
velkých rolí
Jan Kašpar
(1952–2013)*

nice. Ještě jsem ho stačil navštívit, ale mluvil se mnou anglicky, jako bych byl zahraňácký návštěvník.

Honza Kašpar, ten neposedný zrzek, který musel půlku života prosedět na vozíku, svedl se smrtkou rytířský souboj. Začalo to tím, že ztrácel dech. Svaly, které si jako všichni paraplegici vypěstoval na rukou, mu nebyly nic platné, protože pohyb na vozíku neudýchal. A kapacita plic každým dnem klesala. Uvažovali jsme o transplantaci, jenže vzhledem k jiným

zdravotním problémům, které vozíčkáře trápí, nebyla v jeho případě možná. Ale pořád chtěl na jeviště. Představ si, že děda Vševěda, svou poslední roli, zahrál s hadičkou u nosu a s kyslíkovou bombou na zádech. A diváci se smáli po každé větě, kterou ze sebe dostal. Pozdravuj ho.

Po těchto ztrátách jsme s Miloněm Čepelkou (mým náměstkem) zvážili naši situaci a odhodlali jsme se ke spoustě změn. Některých Tvých rolí se ujal on (inspektor Trachta ve Vraždě, Komenský v Českém

*Vražda
v salonním
coupé.
Vojtěch Kotek
zkouší roli
praktikanta
Hlaváčka.*

nebi), v Blaníku za Tebe hraje husitu Geňa Rumlena, který svou hlavou připomíná Prokopa Holého, a některé zůstaly bez alternanta (Prácheňský v Záskoku, Hájek ve Švestce, doktor Žába v Africe, hajný v Bobši, Vaněk v opeře Úspěch českého inženýra v Indii, hrabě Zeppelin v Hospodě Na Mýtince...).

Ale sám víš nejlíp, jak je pro chod di-

vadla dobré mít role obsazené dvojmo. A tak jsme po odchodu Honzy Kašpara sáhli mezi kulisy a veselého invalidu Jirku Karáska hraje vedle Jana Hraběty Petr Reidinger a horolezce Svát'u Pulce Robert Bárta. A oba jsou namouduši dobří. A co Tě určitě potěší: do souboru se vrátil náš bývalý jevištní mistr a později slavný inscenátor Havlových her Andrej Krob. Hraje

*Inscenátor her
Václava Havla
Andrej Krob
a herec jeho
Divadla Na tahu
Marek Šimon se
spolu sešli
ve hře České
nebe jako
praotec Čech
a babička
Boženy
Němcové.*

místo Honzy Kašpara praotce Čecha v Českém nebi.

Pro publikum jsme uchystali atrakci nazvanou „Synové pomáhají otcům“. Někteří novináři to pochopili tak, že nám starcům budou naše děti pomáhat dostat se na jeviště, a byli překvapeni, že to je jinak: ve Vraždě v salonním coupé hraje dvojici Trachta–Hlaváček duo Čepelka otec a jeho

syn Joska, člen Klicperova divadla v Hradci Králové. A jindy, když hraje Václav Kotek stewarda, je vyslýchán svým synem Vojtou, kterého znají diváci z mnoha filmů. Působí to jako osvěžení i proto, že oba Hlaváčkové jsou mladí kluci a na otázku „Kolik je ti let, Jindro?“ odpovídají „Dvacet jedna“, a ne „Dvacet jedna pryč“ jako naši sedmdesátiletí Hlaváčkové. Myslím,

*Miroslav
Táborský, člen
Divadla
v Dlouhé,
je obsazen
takřka ve všech
filmech otce
a syna
Svěrákových.*

že bys oba syny schválil, dělají to s chutí a je to pro oba životní zážitek.

Nejsem si však jistý, jestli bys souhlasil s dalším nápadem, který jsem si vzal na triko a který také porušuje naše nepsané pravidlo nehereckého obsazení. V pohádce Dlouhý, Široký a Krátkozraký jsem za Tebe vybral jako svého alternanta v roli Bystrozrakého zkušeného profesionála Mirka Táborského. Vsadil jsem na to, že při svém talentu pochopí, že jeho úkolem nebude vyniknout nad námi neškolenci, ale jízdou na půl plynu s naší kolonou splynout.

Až na to, že Táboraček má kvalitnější hlasivky než my, se to podařilo, ale i to jsme ošetřili. Máme domluvu, že když se děd Vševěd začne tahat prsty za levý ušní lalůček, Mírek ubere na hlase.

Horší to bylo s úvodní přednáškou. Při zkouškách jsem si znovu uvědomil, jak silné mají herci puzení převtělít se do role. Když se octnou za řečnickým pultíkem, chtějí hrát roli řečníka. Úkol nehrát, ale jen přečíst text za sebe je pro ně zapeklitý. Jsou uvyklí brát napsaný text jen jako příležitost pro vytvoření postavy, jako

osnovu, která potřebuje probarvit a vyšperkovat mimikou či akcí. Jako by nevěřili tomu, že je-li text vtipný, nepotřebuje nic než přirozené přečtení a že tou postavou

*Dirigent
Milan Svoboda.
Podoba
s Bedřichem
Smetanou
je až zarážející.*

jsme my, civilní osoby. Už dlouho jsem nebyl na skryté inspekci v hledišti, ale minule už jsem měl dojem, že Táborský se ukrotil do Táborského.

Slyším Tě, jak říkáš to svoje: „Zdeňku, to pro mě nejsou argumenty.“ Ale já jeden mám. V začátcích našeho divadla by mezi námi profesionál působil rušivě, ovšem po tolika letech na jevišti už nejsme takoví amatéři, jako jsme bývali. Máme za sebou účinkování ve filmech a už nikdo v novinách nepíše jako kdysi, že jedinou vadou

jinak pěkného snímku je, že před kamerou vystupují i Smoljak se Svěrákem. Jednak jsme si osvojili jisté herecké dovednosti a jednak náš způsob hraní přestal být neobvyklý.

Protože mi nemůžeš oponovat, pokračuji ve výčtu změn.

Velký problém byl hrát Cimrmana v říši hudby bez Pavla Vondrušky, toho miláčka publika, který, jak víme, vždycky dost přehrával, ale protože přehrával i v civilu, působil jeho popletený dirigent přirozeně.